

כניסה:	יציאה:	ר"ת:
19:17	20:28	20:59

עיוני הפרשה

שיעורו השבועי של מורנו המשגיח רבי מאיר ישראל שליט"א

עיונים

"אלה שמות האנשים אשר שלח משה לתור את הארץ ויקרא משה להושע בן נון יהושע"
(במדבר יג, טז)

ובתרגום יונתן פירש "וכדי חמא משה ענוותנותיה קרא משה להושע בר נון יהושע" וצ"ב מה ענין מידת הענווה שהיתה ליהושע שמחמתה שינה משה את שמו?

בספר 'תרומת זהב' כתב "כי מי שהוא עניו בקל יוכל להתפתות. כי מי שאינו מבטל עצמו נגד חבריו אז אם הם הולכים בדרך אחד הוא יכול לברור לעצמו דרך אחר. אכן מי שאינו מחשב עצמו לכלום, אז כשרואה חבריו מסכימים כולם לדעת אחת והם חשובים בעיניו יותר ממנו, בקל יוכל להסכים לדעתם. לכן כשראה משה שיהושע היה עניו ע"כ התפלל עליו שלא ילכד בעצתם" עכ"ד.

בספר 'להעיר ולהשכיל' הוסיף טעם לדבריו שלכן הוסיפו לו אות יו"ד משמה של שרי דווקא כדאיתא במדרש רבה (בראשית - פרשה מז פסקה א) "אמר רבי שמעון בן יוחאי יו"ד שנטל הקב"ה משרי היה טס ופורח לפני כסאו של הקב"ה, אמר לפניו רבש"ע בשביל שאני קטנה שבאותיות הוצאתני משרה הצדקת, א"ל הקב"ה לשעבר היית משמה של נקבה ובסופן של אותיות, עכשיו אני נותןך בשמו של זכר ובראשן של אותיות שנאמר (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע. א"ר מנא לשעבר היתה שרי לעצמה עכשיו תהא היא שרה לכל באי העולם" מבואר ששם שרי הוא לשון 'שררה'. לכן נתן להושע יו"ד משם שרי המורה על שררה שיוכל לעמוד נגד המרגלים.

וכבר מצינו במהרש"א שהאות יו"ד משרי הגיעה עם כל מעלותיה וסגולותיה לטוב ולמוטב כמ"ש המהרש"א (סנהדרין קז). וז"ל "נטל הקב"ה היו"ד משרי שהוא אות השם שבאיש ונתן לה אות ה"א, לרמז שזכתה לאות השם שבאשה וע"כ לא זכתה לבן כשהיה לה אות יו"ד שהוא השם שבאיש עד שניתן לה אות ה' שהוא אות השם שבאשה. והיה היו"ד עומד וצווח עד שניתנה באיש שהוא יהושע ומ"מ כיון שאות יו"ד מנע אותה מלהיות לה בן וע"כ כשנתוסף ליהושע לא זכה לבן אף שזכה ע"י היו"ד ליכנס לא"י שהצילה אותו מעצת מרגלים" עכ"ל.

ובספר 'תפילה למשה' מיישב דברי התרגום יונתן באופן אחר ע"פ מש"כ הספרים הקדושים שלעתיד לבוא בשעת תחיית המתים יקומו המתים לפי סדר אל"ף ב"ת והקרויים אברהם יקומו לפני הקרויים יצחק וכן הלאה. לבד מבעלי ענווה שקיימו בנפשם 'נפשתי כעפר לכל תהיה' שהם יקומו ראשונים מהעפר. ושאלתי בזמני את הגר"ח"ק מקור לזה והראני בספר בית אלקים למב"ט פרק ס"א ע"ש.

לפי זה כשנקרא שמו 'הושע' התחיל שמו באות ה"א ויקום לפני האנשים ששם מתחיל באות יו"ד. נמצא שמה קראו 'הושע' וגם לו לקום מאוחר יותר בתחיית המתים. אך כיון שראה משה 'ענוותנותו' של הושע ואצל בעלי ענווה לא נאמר כלל זה, כי הם קמים לפני כולם, לכן שפיר יכול לקרוא שמו 'הושע' ולא חש למידי. כפתור ופרח.

ובספר אסיפת כהן כתב ביאור חדש בדברי התרגום ע"פ המדרש בסוף פרשת בהעלותך שמה רבינו כתב בתורה והאיש משה ענו חסר יו"ד לרוב ענוותנותו שלא יראה שהיה בעל ענווה מושלם אלא חסר ומעתה כד חמא משה ענוותנותיה שלו [לא של יהושע בן נון] וראה שנכתב ענו ללא יו"ד חשש שתיחסר האות יו"ד בספר התורה לכן הוסיפה לשמו של הושע וקרא שמו יהושע. ויש להעיר ואכמ"ל.

בעצם שינוי שמו מהושע ליהושע יש להקשות, דכאן בפסוק משמע שרק עכשיו נקרא שמו 'הושע' ורק עתה קראו משה 'הושע' כששלח אותו עם המרגלים בשנה השניה בכ"ט בסיון כדברי רש"י להלן. והלא תחזינה עיניך שכבר בשנה ראשונה לצאתם ממצרים והיתה מלחמת עמלק כמבואר בחומש שמות קראו משה 'הושע' וזה לשון הפסוק "ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק מחר אנכי נצב על ראש הגבעה ומטה האלקים ביד"י" (שמות יז, ט) ועוד הרבה פסוקים שם פ' כ"ד פסוק י"ג וכן פ' ל"ב פסוק י"ז ועוד.

הרמב"ן [שם] מתרץ שקראו אז על שם העתיד. ועוד תירץ שבתחילה קראו משה כך רק בינו לבינו ובפרשתנו קראו בפני העדה וז"ל "ויאמר משה אל יהושע נראה מכאן כי משה מיום היותו לפניו היה קורא אותו יהושע, וכן כתוב (להלן לב, יז) וישמע יהושע את קול העם והכתוב שאמר בענין המרגלים ויקרא משה להושע בן נון יהושע (במדבר יג, טז), למבראשונה ידבר, הודיענו כי זה הושע בן נון אשר בחרו במרגלים הוא אשר קראו משה יהושע וכדברי רבותינו (סוטה לד): שאמר יהושיעך מעצת מרגלים, להגיד כי בעבור זה המעשה שהיה משה יודע שהוא עתיד ללכת עם המרגלים קרא לו השם הזה או נאמר כי אז קבע לו משה אותו השם בפני העדה שלא יקרא שמו עוד הושע ויהיה שמו יהושע". ויש להעיר על דברי הרמב"ן מהפסוק ויאמר ה' אל משה... שים באוזני יהושע הרי שגם הקב"ה קראו כבר בחומש שמות יהושע ויש ליישב.

והאבן עזרא (שם) מתרץ שהכתוב בשמות קראו כן על שם העתיד. ואין מוקדם ומאוחר בתורה. וכעין זה תירץ רבי חיים פלטיאל מהראשונים שמה שכתב התורה כתב כן אבל בשעת מעשה נקרא הושע. ויש להעיר מאברהם מדוע אצל אברהם נזכר בתורה בשם אברם עשרות פעמים אפי' שהתורה נכתבה לאחר שנשתנה שמו.

והנצי"ב ב'העמק דבר' [בפרשתנו] מחדש שכבר אז נקרא כך, ונשתקע השם ושוב חזר וקראו כן וז"ל "ויקרא משה להושע בן נון יהושע. ידוע המדרש בפרש"י יהושיעך מעצת מרגלים. והוא פלא אם ידע משה שמרגלים יקלקלו כ"כ לא היה לו לשלחם. אלא כך הדבר. דכבר נקרא יהושע במלחמת עמלק ומזה הטעם שהתפלל משה עליו שיושיעו במלחמתו. אך לא היה זה השם כי אם לשעה זו בשעת מלחמה. ואח"כ נשתקע זה השם וחזרו וקראו אותו הושע. עד אותה שעה שנתברר שיהושע מכניס ישראל לארץ אם ע"י נבואת אלדד ומידד. אם מזה שהבין משה שלא תהי' ביאתם לארץ בדרך נס נגלה כ"כ שהרי הסכים הקב"ה למרגלים. וא"כ יהי' ע"י יהושע ע"כ ברכו לחלוטין בזה השם. מיהו נסמך זה השם לכאן. ללמדנו שבזו התפלה נכלל מלחמת היצר ג"כ. אם תהיה עצתם לרעה יהיה נושע בה' גם בזה" עכ"ל.

כעין דבריו מצינו ב'כלי יקר' (דברים לב, מד) בחומש דברים שם שוב נקרא 'הושע' בפסוק "הוא והושע בן נון" וכתב שם וז"ל "לפי שלא קראו יהושע כ"א על שם יהושיעך מעצת מרגלים וכל זמן שאחד מן אותו דור היה קיים היה נקרא בשם יהושע, וכאשר תם כל הדור ההוא לא היה מקום לתפלה זו וחזר וקראו הושע" עכ"ל הזהב. נמצא ששמו זה היה משתנה לפי הענין. ולפי דברי המהרש"א בסנהדרין שהבאנו לעיל שהאות יו"ד משרי היא שעכבה אותו מלידת בן. יתכן שלכן חזרו וקראו שמו 'הושע' בכל פעם שהיה אפשר ודו"ק. אך תימא הדבר שבנביא הוא מוזכר בשם 'הושע' ואולי בגלל המלחמות שניהל והיה צריך ישועה תמידית. ולפי זה ששמו 'הושע' נשאר, יתיישב נמי מש"כ בשם המבי"ט בענין התחיה שלא גרע משה חלקו במה שקראו יהושע ותחילת שמו באות יו"ד, כיון שעדיין נקרא שמו הושע ולא נשתכח השם לגמרי.

במספר הימים אשר תרתם את הארץ ארבעים יום לשנה יום לשנה תשא את עונתיכם ארבעים שנה (יד, לד)

הקשו המפרשים (הגר"א ורבי יצחק חריף) הלא בני ישראל היו במדבר ארבעים שנה פחות חמש עשר יום. שהרי ב"ד בניסן יצאו ממצרים למדבר. ונכנסו לארץ לאחר ארבעים שנה ב' בניסן כמבואר בספר יהושע "והעם עלו מן הירדן בעשור לחדש הראשון ויחנו בגלגל בקצה מזרח יריחו" (ד, יט) נמצא שחסרו ארבעה ימים ועוד "אחד עשר יום מחרב דרך הר שעיר עד קדש ברנע" (דברים א, ב) שבין כה וכה היו צריכים להיות מהלכים במדבר גם ללא חטא המרגלים, נמצא שבסך"כ חסרו חמשה עשר יום מארבעים שנה שנגזר עליהם?

ותירצו הגר"א ועוד שהדבר מדוקדק בחשבון להפליא, שאם נחשב את עונשם 'יום לשנה יום לשנה' נמצא שעל כל שעה שהיו בארץ ישראל וריגלו אותה, נענשו בחמשה עשר יום במדבר. שהרי בארבעים יום יש 960 שעות (960=24*40). ובארבעים שנה יש 480 חודשים (480=12*40) שבהם 14400 ימים. נמצא שעל כל שעה בא"י נענשו 15 יום במדבר (15=14400/960) וכבר כתב רש"י בתחילת הפרשה עה"פ 'כלם אנשים ראשי בני ישראל המה' (במדבר יג, ג) כל אנשים שבמקרא לשון חשיבות ואותה שעה כשרים היו" נמצא שיש להוריד 'שעה אחת' מארבעים יום שחטאו כיון שבאותה שעה כשרים היו. לכן הפחית להם הקב"ה 15 יום במדבר. הפלא ופלא.

ועדיין צ"ב מה שהקשו תוספות במסכת סוטה (יא.) שם מבואר שבשכר שעה שהמתנה מרים למשה, המתנו לה כל ישראל ז' ימים, והלא מדה טובה מרובה ממדת פורענות. והיה אפשר לומר ששבע ימים שהמתנו לה כל 'כלל ישראל' נחשב שכר כפול ומכופל ממה שהיא בתור 'יחיד' המתנה שעה אחת. והבן. אך מתוס' משמע שלא סובר כן.

ותוספות מתרין שם (ד"ה מרים) וז"ל "מרים המתנה למשה שעה אחת - לאו דוקא נקט שעה אלא שליש שעה או רביע דקתני בתוספתא מדה טובה מרובה ממדת פורענות על אחת חמש מאות" עכ"ל. נמצא שעל שליש שעה קבלה שכר של שבעה ימים. והמרגלים נענשו על שליש שעה רק חמש ימים. ועדיין צ"ב.

עוד הקשו תוספות שם וז"ל "ועוד קשה דבפ"ק דחגיגה (ה:) דרש רבי יוחנן אותי יום יום ידרושון שכל העוסק בתורה אפילו יום אחד כאילו עוסק כל השנה כולה וכן במידת פורענות כתיב (במדבר יד) במספר הימים אשר תרתם את הארץ מ' יום וגו' אלמא דכי הדדי ניהו" משמע שהשכר שווה על יום, שנה. וכאן מבואר שמדה טובה מרובה.

ויש ליישב ע"פ מה שיש עוד להקשות מדוע נכתב בפסוק 'יום לשנה יום לשנה' איפכא הוה ליה למכתב 'שנה ליום שנה ליום' על כל יום נענשו שנה. ומצאתי יישוב נפלא שמיישב הכל בשו"ת מהרי"ט (ה"ב- א"ח ס"ח) על קושיית התוספות וז"ל "והרב אבא מארי זלה"ה תירץ דלא היו ימי העונש אלא כימי החטא בלבד לפי שאמרו בפרק יש נוחלין דבכל יום של תשעה באב היו חופרים להם קברות וכו' והיו מתים י"ד אלף בכל שנה. כדאיתא ברשב"ם בבא בתרא (קכא.). נמצא שלא היו נפקדים לדונם אלא יום א' בכל שנה שהוא יום ט' באב קבעו בכיה לדורות והכי דייק דהיה לו לומר 'שנה ליום' תשא את עונותיכם. אלא הכי קאמר 'כמספר הימים ארבעים יום, יום בכל שנה תשא את עונותיכם' עכ"ל הזהב. נמצא לפי דבריו שאכן במרגלים נענשו רק 'יום כנגד יום' בלבד. ומה ששהו במדבר ארבעים שנה, היה מצד מידת הרחמים שנגזרה הגזירה מגיל עשרים עד גיל ששים, ולכן חיכה להם שיגיעו לגיל ששים ואז מתו אותם שהגיעו לגיל ששים. וכלן לקח ארבעים שנה עד שמתו כל הדור ההוא בגיל הכי מבוגר שאפשר מצד הגזרה. נמצא שמרים קבלה שכר של שבעה ימים כנגד 'שעה אחת' והמרגלים נענשו רק 'שעה כנגד שעה ויום כנגד יום'. ומיושב מה שהקשה תוספות מהגמרא בחגיגה שעל שכר עסק התורה יום אחד מקבל שכר כפול ומכופל של שנה שלימה.

ולפי דברי המהרי"ט מדויק לשון הפסוק בהמשך "אני ה' דברתי אם לא זאת אעשה לכל העדה הרעה הזאת הנועדים עלי במדבר הזה יתמו ושם ימתו". לכאורה מה שייך בעונש כזה חמור לומר 'אני ה' דברתי' שהוא שם הויה של רחמים. אך למהרי"ט אתי שפיר שהכל עשה עמהם במידת הרחמים, כמו שיתבאר.

וכדברי המהרי"ט מצאתי בבעלי התוספות במושב זקנים וכן בספרונו (במדבר יד, לד) עיי"ש.

ראשית ערסתכם חלה תרמו תרומה כתרומת גרן כן תרמו אתה (במדבר טו, כ)

פרש"י "כתרומת גרן - שלא נאמר בה שיעור ולא כתרומת מעשר שנאמר בה שיעור. אבל חכמים נתנו שיעור, לבעל הבית אחד מעשרים וארבעה ולנחתום אחד מארבעים ושמונה" וצריך על פי מה קבעו חכמים שיעור זה בדווקא?

וכתב ההפלאה בספרו 'פנים יפות' וז"ל "ויש ליתן טעם, מפני שאמרו (כתובות נ.) המבזבז אל יבזבז יותר מחומש שנאמר עשר אעשרנו. וכשנחשב כל המתנות שנותן בעל הבית יעלה לחומש, שהרי אמרו (פאה פ"א מ"ב) אין פוחתין לפאה מששים הרי הוא מעט יותר מאחד ומחצה ממאה (1.6=100/60) ותרומה הוא תרי ממאה (2=100/50), אלא שכבר נפחת קצת מחמת הפאה, ועוד עשרה מעשר ראשון (10=100/10) אלא שנפחת קצת מחמת הפאה והתרומה, ועוד מעשר עני בשנה השלישית שהוא תשעה ממאה עולה לכל שנה שליש ממאה, אלא שכבר נפחת קצת מחמת תרומה ופאה. הכל עולה ערך ששה עשר ומחצה ממאה, וכשנותן חלה מן העיסה שהיא הנשאר לבעה"ב פ"ג ומחצה (83.5=100-16.5), וכשהוא נותן אחד מכ"ד שהוא שליש מן ע"ב חלקים, נשאר לבעה"ב ערך י"ב, שהחלה ממנו מחצה מחלק אחד (3.5=83.5/24) הרי הכל עשרים חלקים ממאה (20=16.5+3.5) שהוא החומש, וי"ל טעם הנחתומים לפי שאחז"ל בעירובין (פב:) דחנווני מרויח מחצה בשכר טרוח ועצים, כן הוא מרויח מחלק גבוה שנשאר בתבואה בעיסה, לכך אינו נותן לכהן אלא מחצה מחלק כ"ד שהוא אחד ממ"ח עכ"ל הזהב.

מוסר

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם (טו, לט)

הקשו המפרשים הלא אמרו חז"ל "עין רואה ולב חומד וכלי המעשה גומרים" וסדר הדברים היה לכתוב לא תתורו אחרי עיניכם ואחרי לבבכם. ויש ליישב ע"פ מעשה שהיה באדם שהשיא לבתו חתן משייבה וביקש ממנו שיכתוב לו 'חבורה' על הנלמד בישיבה, החתן מילא בקשתו והגיש לו חבורה. אבי הבת לקח את החבורה לגרפולוג לדעת מה טיבו של בחור זה, ואחר שהגרפולוג הפליג בשבחו במידות טובות ובתכונות מפליאות של התמדה וסבלנות ועוד ועוד, נסגר השידוך בשמחה ובטוב לבב. ואכן חיו הזוג באושר ושמחה ובכל פעם היה אבי הבת מפליג בשבח חתנו שהוא בעל מידות מיוחד ומתמיד גדול ומוכיח דבריו מהנהגת החתן הצעיר. לימים כשהגיעה העת לחתן את בתו השניה פנה לחתנו שימצא עבורו חתן לבתו ורצונו לקבל ממנו 'חבורה' כדי להגיש לגרפולוג של המשפחה שהוא מומחה גדול וקולע בדיוק לטיבו של הכותב. אמר לו חתנו: מנין לך זאת, ואז גילה לו שכך עשה אצלו ובאמת במשך השנים ראה שכל מה שאמר הגרפולוג אמת ויציב! אמר לו החתן: הכל נכון, רק פרט אחד לא אמרתי לך 'את החבורה שהבאתי לך, כתב החבר שלי...'

אבל הוא ראה בחתנו דברים טובים כי זה מה שרצה לראות וזה מה שלבו חפץ לראות!!! הוי אומר שגם העינים תלויים בלב. ואדם רואה מה שרוצה לראות!!! בזה נבין מדוע נתבעו המרגלים אפילו שסיפרו מה שראו? כי הם רצו לראות דברים שלילי מכל מיני סיבות שהתפרשו במפרשים. ואכמ"ל.

והגר"א כתב לתרץ זאת ע"פ המסופר בגמרא במנחות על אותו אחד ששמע שיש בכרכי הים אשה נאה ועבר כמה ימים בשביל לחטוא עמה, ובשעת עבירה באה הציצית וטפחה על פניו וחזר בתשובה. וכיון שהיה אותו אחד דבוק בעבירה, אצלו הענין לא התחיל מראיית העין אלא 'עמוק עמוק בלב' ורמזה התורה בפרשת ציצית שגם אותו הציצית יכולה להציל.

השיעור מוקדש להצלחת הנדיבים הנכבדים
אוראל בן אילנה, תומר נריה בן מיה
ושניאור זלמן בן אסנת
לזיווג הגון בקרוב אמן.

ישראל